

CZĘŚĆ II: PRAKTYKA, BADANIA, WDROŻENIA I ZDROWIE SPOŁECZNE

WPLYW MASS MEDIÓW NA ŻYCIE MIESZKAŃCÓW WSI STARA KORNICA

THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON THE LIFE OF THE RURAL COMMUNITY OF STARA KORNICA

Mieczysław Adamowicz^{1(A,B,C,D,E,F,G)}, Julita Zańko^{1(A,B,C,D,F)}¹Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Adamowicz, M., Zańko, J. (2019). Wpływ mass mediów na życie mieszkańców wsi Stara Kornica. *Rozprawy Społeczne*, 13(1), 23-33.
<https://doi.org/10.29316/rs.2019.03>

Wkład autorów:

- A. Zaplanowanie badań
- B. Zebranie danych
- C. Dane – analiza i statystyki
- D. Interpretacja danych
- E. Przygotowanie artykułu
- F. Wyszukiwanie i analiza literatury
- G. Zebranie funduszy

Streszczenie

Przedmiotem pracy jest ocena sposobu i siły oddziaływania różnych rodzajów mass mediów na decyzje podejmowane przez ludzi i na funkcjonowanie społeczności wiejskiej. Szczególnym celem pracy jest ocena oddziaływania środków masowego przekazu na decyzje mieszkańców w sferze ekonomicznej, edukacyjnej, w sferze kultury i rozrywki.

Praca zawiera część teoretyczną napisaną przy wykorzystaniu literatury i część empiryczną napisaną przy wykorzystaniu badań ankietowych 100 osobowej populacji mieszkańców odwiedzających urząd gminy. Badania potwierdziły przyjęte hipotezy o powszechnym wykorzystaniu różnych mass mediów dla pozyskania informacji przydatnych dla celów zakupowych, edukacyjnych i kulturalnych. Z badań wynika, że mieszkańcy mają wartościujący, często krytyczny, stosunek do wiarygodności informacji przekazywanych przez mass media.

Słowa kluczowe: informacja, mass media, komunikowanie, potrzeby informacyjne.

Summary

The subject of the work is to assess the manner and power of the influence of various types of mass media on the decisions made by people and on the functioning of a rural community. A particular purpose of the work is to assess the influence of mass media on the residents' decisions in the sphere of economy, education, culture and entertainment.

The work includes the theoretical part written using the literature and the empirical part written using surveys of the population of a 100 residents who visited the municipality's office. The studies confirmed the assumed hypotheses about the widespread use of various mass media to obtain information useful for purchasing, educational and cultural purposes. The studies show that the residents have a valuating, often critical, attitude to the credibility of information provided by mass media.

Keywords: information, mass media, communication, information needs

Tabele: 0

Ryciny: 8

Literatura: 19

Otrzymano: czerwiec 2018

Zaakceptowano: lipiec 2018

Wstęp

Przez całe życie każdy człowiek kształtuje swoje postawy oraz osobowość dzięki zdobytej wiedzy i informacji docierających z otoczenia. Takie urządzenia jak radio, telewizja, modem, telefon komórkowy czy internet zwiększyły wielokrotnie szybkość przepływu informacji. Wszechobecność środków masowego przekazu oddziałuje na różne sfery życia rodzinnego, kulturalnego, politycznego, emocjonalnego czy też społecznego. Mass media stały się nieodłącznym elementem naszego życia i mają ogromny wpływ na zachowanie i postawy ludzi, zarówno w mieście jak i na wsi. Mass media niosą ze sobą informacje za pośrednictwem obrazu

czy też dźwięku, tym samym rozwijają zakres posiadanej wiedzy. Kształtują wyobrażenie o świecie, o zasadach i normach jakie panują w różnych dziedzinach życia, a także kształtują świadomość i rozwój osobowy człowieka. Mass media niosą za sobą zarówno pozytywne jak i negatywne oddziaływanie na człowieka. Do negatywnych skutków można zaliczyć zmniejszającą się aktywność fizyczną ludzi, osłabienie kontaktów międzyludzkich oraz manipulowanie przekazywanymi informacjami. Natomiast do pozytywnych skutków korzystania z mediów można zaliczyć rosnącą ich rolę edukacyjną, która stanowi źródło informacji, pozwala pozyskać wiedzę o świecie, pomaga tworzyć systemy wartości i kształtuje postawy. Media są oknem na otaczają-

Adres korespondencyjny: Mieczysław Adamowicz, Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, ul. Sidorska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, e-mail: m.adamowicz@pswbp.pl, tel. 81 344-99-05. ORCID: Mieczysław Adamowicz <https://orcid.org/0000-0002-1164-4966>

Copyright by: Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Mieczysław Adamowicz, Julita Zańko

Czasopismo Open Access, wszystkie artykuły udostępniane są na mocy licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-użycie niekomercyjne-na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

cy świat, dla tych osób, które umiejętnie z nich korzystają. Społeczności wiejskie w przeszłości miały często charakter izolowany, dopływ informacji na wieś był ograniczony i opóźniony. Współcześnie nowoczesne mass media znoszą, lub co najmniej osłabiają, ograniczenie dostępu mieszkańców wsi do źródeł informacji i wiedzy o globalnym świecie.

Wraz z pojawieniem się nowych rozwiązań technicznych i nowych nośników informacji, zmienia się sposób patrzenia mieszkańców wsi na otaczający świat. W pracy podjęto próbę oceny w jaki sposób mass media mogą wpływać na społeczność wiejską, na życie mieszkańców wsi, na przykładzie społeczności wiejskiej wsi Stara Kornica, która położona jest w powiecie łosickim na południowym Podlasiu. Celem pracy jest poznanie i ocena oddziaływania środków masowego przekazu na poglądy, postawy i na zachowanie mieszkańców wsi. Jednostką analizy jest osoba i zbiorowość – mieszkańców wsi Stara Kornica. W badaniu przyjęto cztery hipotezy, z których pierwsza brzmi następująco: „najczęściej wykorzystywanym rodzajem mass mediów wśród mieszkańców badanej wsi Stara Kornica jest telefonia komórkowa”. Hipoteza druga zakłada, że „większość mieszkańców wsi Stara Kornica podejmuje różne decyzje w oparciu o treści przekazywane przez mass media. Ze względu na obecność reklamy najczęściej są to decyzje zakupowe”. Trzecia hipoteza stwierdza, że „mass media przyczyniają się do podnoszenia kwalifikacji mieszkańców wsi w stopniu zróżnicowanym w zależności od wieku mieszkańców”. Ostatnia hipoteza zakłada, że „wśród mieszkańców wsi przeważa przekonanie, iż obecnie niemożliwe jest funkcjonowanie bez mass mediów”.

W badaniu zastosowano metodę sondażową, jako narzędzie badawcze został wykorzystany kwestionariusz ankiety. Badanie zostało przeprowadzone w 2017 r. w sposób anonimowy w Urzędzie Gminy Stara Kornica, na badawczej próbie, która liczyła 100 osób.

Potrzeby i zachowania informacyjne człowieka i społeczeństwa

Potrzeby informacyjne są rozumiane często jako dążenie do zdobywania i wykorzystywania informacji w celu rozwinięcia posiadanych zdolności i umiejętności oraz poszerzenia wiedzy. Aby ludzie byli zdolni do rozumienia zachodzących zjawisk w świecie zewnętrznym i swoich wewnętrznych stanów ducha niezbędna jest informacja pojmowana, jako źródło danych, które umożliwia proces poznawczy. Dzięki rozwojowi techniki rozpowszechniania informacji, możliwy jest ogólny rozwój cywilizacyjny. Do podstawowych nośników informacji można zaliczyć radio, telewizję, telefonię komórkową i internet. Wszystkie te urządzenia umożliwiają dostęp do informacji na dużą skalę.

Człowiek jako istota wyposażona w zestaw cech fizycznych i psychicznych, posiadająca doświadczenia oraz historię życia, funkcjonuje w społec-

zeństwie, które ma własną tradycję i kulturę. Jest unikalną jednostką, której osobowość zależy od cech wrodzonych i nabytych, posiada zbiór niepowtarzalnych cech, które składają się na osobowość. Każda osoba odczuwa pragnienia, czyli potrzebuje tego, czego jej brakuje, w konsekwencji czego dąży do zaspokojenia tych potrzeb. Środki, które służą zaspokojeniu potrzeb ludzie odnajdują w otoczeniu, przez co następuje integracja człowieka ze środowiskiem.

Dokonując przeglądu literatury dotyczącej różnorodnych potrzeb informacyjnych człowieka można znaleźć obraz potrzeb ludzkich stanowiący połączenie psychologii osobowości z teorią informacji naukowej. Żasadne wydaje się rozpoznanie potrzeb informacyjnych człowieka oraz motywów dążenia do ich zaspokojenia. Realizacja każdej potrzeby związana jest z dostępem do informacji i sposobów jej zaspokojenia. Chęć zdobycia wiarygodnej informacji jest pewnym etapem procesu poznawczego. Informacja jest pierwotnym źródłem danych, które umożliwiają dalszy rozwój procesów poznawczych. Analiza procesów przekazu informacji wskazuje, że informacja towarzyszy człowiekowi niemal w każdej sferze życia w pracy, w nauce, w życiu codziennym, w rozrywce i korzystaniu z kultury, sztuki itp. (Urban 2005, s.37).

Informacja jest to takie zjawisko któremu człowiek może przypisać określony sens i znaczenie i wyrażać godność do tego aby móc ją wykorzystywać do osiągnięcia własnych celów. W każdym systemie społeczno-gospodarczym wyróżnić można różnorodne funkcje informacji (Olesiński, 2003, s. 34):

- Funkcja informacyjna - odwzorowanie rzeczywistości w formie informacji oraz tworzenie zasobów wiedzy. W celu efektywnego spełnienia funkcji informacyjnych niezbędne jest spełnienie warunków takich jak: efektywne rozpoznawanie efektów wiedzy użytkownik informacji; dobre rozpoznawanie potrzeb informacyjnych użytkowników; identyfikacja języka użytkownika oraz identyfikacja przynależności do określonego rodzaju zbioru użytkowników.
- Funkcja decyzyjna - dostarczenie odbiorcy informacji potrzebnych do podjęcia decyzji.
- Funkcja sterująca - polega ona na tym, że przekazana odbiorcy wiadomość wywołuje określone zachowanie.
- Funkcja konsumpcyjna - jest dominującą funkcją informacji przy podejmowaniu decyzji i ich wykorzystania. Dominacja ta zauważalna jest w szczególności na rynku środków masowego przekazu.

Potrzeba informacyjna według D. Nicholasa definiowana jest jako wymagania (oczekiwania) odbiorcy związane z informacją lub jej użytkowaniem. Dzięki informacji odbiorca może wykonać pracę bądź badania (Nicholas, 2001, s. 25). Potrzeba informacyjna powstaje wtedy, kiedy człowiek chce wy-

pełnić lukę w swojej wiedzy. M. Próchnicka mówi, że „potrzeby informacyjne nie mają charakteru potrzeb antonimicznych, lecz stanowią element systemu współzależnych potrzeb człowieka generowanego przez trzy podstawowe kategorie potrzeb a mianowicie potrzeby fizjologiczne, emocjonalne i poznawcze” (Próchnicka, 2004 r. s. 24). Wynikać one mogą z przyczyn takich jak: ciekawość, potrzeby bytowe, potrzeby wynikające z aktywności zawodowej, potrzeby dominacji nad innymi, potrzeby dorównania innym, wrodzonej (naturalnej) potrzeby poszukiwania informacji o otaczającym świecie itp.

Ludzie prezentują różne zachowania informacyjne. Zachowania informacyjne to działania, które mają na celu podejmowanie aktywności w znalezieniu informacji, ewentualne jej rozpowszechnienie bądź wykorzystanie. Oznaczają one ogół celowych i złożonych reakcji, które występują poprzez działanie bodźców zewnętrznych lub wewnętrznych organizmu. Według N. Godbold wyróżnia się następujące rodzaje zachowań informacyjnych (Świgoń, 2006, s. 18):

- Pozyskiwanie informacji:
 - » Aktywne, celowe poszukiwanie oraz gromadzenie informacji.
 - » Przypadkowe pozyskiwanie informacji.
 - » Rutynowe zbieranie informacji.
- Reagowanie na informacje:
 - » Dalsze poszukiwanie informacji.
 - » Upowszechnianie bądź dzielenie się z innymi zdobytą informacją.
 - » Unikanie bądź ignorowanie informacji. Niezgoda bądź niewiara w informację. Ukrywanie bądź zniszczenie informacji.
- Wykorzystanie informacji niezbędnej do rozwiązania problemu, poradzenie sobie z zaistniałą sytuacją lub wykonanie zadania.

Powszechne i intensywne wykorzystanie informacji jest cechą społeczeństwa informacyjnego. Według M. Bangemana społeczeństwo informacyjne to zestaw nośników i technik informacyjnych oraz ich wykorzystanie dla zaspokajania potrzeb informacyjnych. Społeczeństwo informacyjne „charakteryzuje się nowoczesnością, wysokim poziomem rozwoju oraz rozbudowaną infrastrukturą teleinformacyjną, umożliwiającą członkom dostęp do informacji i innych usług związanych z jej pozyskiwaniem” (Wódkowski i in. 2009, s. 12). K. Krzysztofek i M. S. Szczepański definiują społeczeństwo informacyjne jako „społeczeństwo, w którym informacja jest intensywnie wykorzystywana w życiu ekonomicznym, społecznym, kulturalnym i politycznym. To społeczeństwo, które posiada bogate środki komunikacji i urządzenia przetwarzania informacji będące podstawą tworzenia dochodu narodowego oraz zapewniające źródło utrzymania większości ludzi” (Krzysztofek, Szczepański, 2005, s.170).

Już na Światowym Kongresie Dokumentacji w Paryżu w 1937 roku pojawiło się pojęcie użytkownika informacji. W Polsce pojęcie to zaczęto

stosować od początku lat pięćdziesiątych XX wieku (Dembowska, 1991, s. 88). Początkowo termin ten używano odnosząc go do odbiorcy usług systemów informacyjnych, później uległo ono przesunięciu od użytkownika wyłącznie informacji naukowej w stronę szerszej interpretacji tego terminu (Szczuchura, 1998, s. 68). Według Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa użytkownik informacji to „osoba lub instytucja korzystająca z usług służby informacyjnej lub z działalności ośrodków informacji” (Głombiowski i in. 1979, s. 302). Z kolei T. D. Wilson rozpatruje pojęcie użytkownika w wielu kontekstach w zależności od tego jaką rolę przyjmuje człowiek wyszukując informacje. Można wyróżnić szereg typów użytkowników informacji (Mituś-Nowak, 2004, s. 70). :

- Użytkownik – nadawca komunikatu, przekazujący informacje ze sfery prywatnej czy zawodowej.
- Użytkownik – poszukujący informacji.
- Użytkownik – formalnych systemów informacji. Rozumiany, jako system wyszukiwania, przechowywania, reprodukcji, konserwacji czy gromadzenia informacji. Systemami takimi mogą być na przykład bibliografie, biblioteki, bazy danych online, archiwa, ośrodki informacji.
- Użytkownik – odbiorca usług informacyjnych, który nie angażuje się w poszukiwanie informacji.
- Użytkownik – który koncentruje się wyłącznie na próbie rozumienia potrzeb oraz zachowań użytkownika.

Użytkownik zatem nie jest tylko nadawcą lub odbiorcą informacji, w różny sposób wykorzystuje informacje w celu zaspokojenia swoich potrzeb. Potrzeby informacyjne zajmują istotne miejsce w hierarchii potrzeb ludzkich. Zagadnieniem potrzeb zainteresował się Henry A. Marray już w latach trzydziestych XX wieku. Stworzył nieustrukturyzowaną listę potrzeb, w której obok potrzeb porządku, autonomii, obrony oraz przynależności znalazły się potrzeby nawiązujące do potrzeb informacyjnych, w tym m.in. do potrzeby osiągnięć oraz potrzeby rozumienia. Teorię potrzeb ludzkich rozwinął Abraham Maslow (Maslow, 2006, s. 46), nie tylko uporządkował on listę potrzeb, ale także stworzył ich hierarchię. Stwierdził, że warunkiem zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu jest wcześniejsze zaspokojenie potrzeb niższego rzędu. Dopiero wtedy człowiek czuje motywację, aby wykazywać swoje kompetencje i rozwijać je między innymi poprzez przetwarzanie i zdobywanie wiedzy. W tym procesie kształtowana jest postawa poznawcza człowieka. Postawa poznawcza w zakresie osobowości transgresyjnej ukierunkowana jest na zdobywanie informacji, nie ze względu na płynące z tego zewnętrzne korzyści, lecz aby zaspokoić ciekawość świata, przeżyć estetycznych i głodu wiedzy. Zatem słuszne wydaje się stwierdzenie, że osobowość człowieka homeostatycznego, potrzeby

informacyjne wykorzystuje bardziej w celu przetrwania niż rozwoju.

Potrzebę informacyjną można przyporządkować do potrzeby poznawczej, w której wyróżniamy pragnienie wiedzy i rozumienia. Potrzeby informacyjne najczęściej ujawniane są poprzez dążenie do wykorzystania informacji oraz zdobywania ich, aby poszerzyć swoją wiedzę, rozwinąć zdolności lub podnieść kwalifikacje. Chęć zdobywania informacji oraz wiarygodnej wiedzy jest jednym z poziomów procesu poznawczego. Człowiekowi potrzebna jest informacja, aby mógł rozwijać wyobraźnię, myślał twórczo, rozumiał zjawiska otaczającego go świata oraz stanów wewnętrznych. Informacja stanowiąca pierwotne źródło danych pozwala poddać syntezie lub analizie zjawiska, obiekty i stany. Zgodnie z twierdzeniem M. Szulczewskiego informację rozumieć można także jako niezbędny warunek aktywności grup społecznych i jednostek. Dla tych drugich stanowi formę przez którą człowiek zmierza do realizowania siebie w społeczeństwie (Szulczewski, 1979, s. 7).

Współcześnie w Polsce, podobnie jak i w innych krajach, podejmowane jest wiele działań, które zmierzają do zwiększenia stanu poinformowania społeczeństwa. Chodzi tutaj bardziej o większy zasób informacji odpowiadających społeczeństwu, które uwzględniają bardziej aspiracje ludzi i uznawane wartości, niż o ilościowe zwiększenie użytkowników i podmiotów komunikowania. Zaspokajanie potrzeb informacyjnych wiąże się z funkcjonowaniem różnych podmiotów i instytucji informacyjnych. W społeczeństwie informacyjnym występują również różne bariery informacyjne.

Na występowanie barier informacyjnych zwrócono większą uwagę w latach sześćdziesiątych XX wieku. Wcześniej wiedza na ten temat była nieusystematyzowana i ogólnikowa. Można wyróżnić szereg rodzajów barier transferu informacji: bariery geograficzne, bariery finansowe lub bariery związane z konkretnymi rodzajami źródeł informacji. Współcześnie dokonano uporządkowania dotychczasowej wiedzy i sformułowano różne definicje oraz różnorodne typy barier informacyjnych. Wiąże się one z cechami użytkowników, a także z warunkami, które panują w wewnętrznym i zewnętrznym otoczeniu człowieka. Wywołują one negatywny wpływ na zachowania informacyjne a także na potrzeby informacyjne.

Informacja jako jedna z potrzeb człowieka, ma charakter wtórny, lecz jest niezwykle ważna gdyż włącza jednostkę w życie społeczne. Potrzeby informacyjne sprawiają, że jednostka wykazuje różnorodną aktywność w celu zdobycia pożądaných informacji, wykorzystania tych informacji i ich rozpowszechnienia. Te działania noszą miano zachowań informacyjnych. Zachowania jednostek podejmowane są pod wpływem różnorodnych bodźców i barier. Bariery powstają na tej samej płaszczyźnie, co potrzeby informacyjne (Świgoń, 2006, s. 14). Bariery wiążą się głównie z:

- cechami użytkownika (są to bariery personalne),
- rolą społeczną, jaką jednostka pełni w życiu, w pracy (bariery interpersonalne),
- warunkami zewnętrznymi, ekonomicznymi, politycznymi, społecznymi, kulturowymi (bariery środowiskowe).

Bariery wywołują negatywny wpływ na potrzeby informacyjne (poprzez utrudnienie rozpoznawania potrzeb informacyjnych) i na zachowania informacyjne (mogą utrudniać pozyskiwanie informacji). Człowiek, jako istota społeczna potrzebuje kontaktu z innymi ludźmi, przez co zaspokaja jedną ze swoich potrzeb. Rozwój współczesnego świata ułatwia kontakty m.in. poprzez wprowadzenie nowych mediów i sposobów komunikowania. Do człowieka napływa każdego dnia z różnych stron, duża ilość informacji, które są odbierane, przetwarzane i przekazywane dalej. Taki proces wpływa na kształtowanie się osobowości ludzi i ich zachowania. Coraz mniej istotnym czynnikiem w kontaktach między ludźmi staje się dystans i odległość

Mass media i komunikowanie w życiu społecznym

Współcześnie mass media stały się nieodłącznym elementem otaczającego nas świata. Wszechobecność mass mediów wpływa w znaczący sposób na postępowanie i rozwój ludzi i całych społeczeństw. Media pobudzają rozwój kultury, promują nowe trendy np. w obyczajach czy sztuce, są też głównym źródłem kształtowania postaw całego społeczeństwa.

Człowiek jest istotą społeczną potrzebującą kontaktu z innymi ludźmi. Komunikowanie jest mechanizmem nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi i kształtowania stosunków międzyludzkich. Pojęcie komunikowanie (z łacińskiego czasownika *communicare*) oznacza „uczynić wspólnym, połączyć, udzielić komuś wiadomości, naradzać się” (Dobek-Ostrowska, 1999, s. 18). Zaś rzeczownik *communicatio* oznacza uczestniczenie, wspólnotę oraz przekaz. Powołując się na historię rozwoju człowieka, stwierdzić można, że nie jest on w stanie w pełni rozwijać cech ludzkich bez kontaktu z drugim człowiekiem. Na zachowanie człowieka składają się zarówno czynniki wrodzone jak i nabyte w procesie socjalizacji. Zatem komunikowanie „staje się podstawowym czynnikiem decydującym o funkcjonowaniu i rozwoju człowieka, jako istoty społecznej”. Kontakty z ludźmi wymagają zdolności wyrażania oraz przekazywania myśli. Tworzą one tak zwaną wspólnotę myśli i uczuć, która oparta jest na wspólnych symbolach i ich znaczeniu, na kulturze, zaś wspólną cechą jest język. Nabywanie umiejętności życiowych opiera się nie tylko na naśladowaniu innych, ale również na słuchaniu ich. Uzupełnieniem cech odziedziczonych genetycznie jest wytworzona przez człowieka kultura. Dzięki czemu młode pokolenia korzystają z tego, co stworzyli ich przodkowie.

Bez komunikowania nie mogłaby przetrwać żadna kultura.

Wyróżnia się kilka poziomów komunikowania:

- **Komunikowanie intrapersonalne** - jest to proces biopsychiczny, polegający na przetwarzaniu informacji przez ludzi w bardziej lub mniej świadomy sposób.
- **Komunikowanie interpersonalne** - komunikacja następuje tutaj werbalnie lub niewerbalnie. Komunikowanie to charakteryzuje się ograniczonym zasięgiem, spontanicznością oraz sformalizowaniem kontaktów, podlega regułom obyczaju.
- **Komunikowanie grupowe lub wewnątrz grupowe** - na tym poziomie wykształcały się formy oraz wzory interakcji między ludźmi, powiązania, hierarchie, wprowadzane normy społeczne i granice między grupami.
- **Komunikowanie organizacyjne (instytucjonalne)** - na tym poziomie procesy komunikowania są sformalizowane, jako określona władza i kontrola. Zaliczyć tutaj można powstanie władzy politycznej i pierwszych organizacji ekonomicznych. Ten rodzaj komunikowania obowiązuje wewnątrz organizacji społecznych takich jak armia, aparat państwowy, przedsiębiorstwa, partie itp.
- **Komunikowanie masowe** - jest to najwyższy poziom komunikowania w społeczeństwie. Stanowi najmłodszy sposób komunikowania się między ludźmi.

Jest on najszerszym systemem komunikowania człowieka, który polega na gromadzeniu, tworzeniu i odbieraniu informacji między użytkownikami systemu (systemem tym jest ogół społeczeństwa). Jednostka ta należy do grup formalnych i nieformalnych (Kozłowska, 2006, s. 10).

System komunikowania masowego zajął się z innymi systemami komunikacji społecznej w tym z komunikowaniem komercyjnym, publicznym, politycznym. Komunikowanie masowe odbywa się za pośrednictwem mass mediów. Mass media określane są również mediami oddziaływania społecznego, środkami masowego przekazu czy środkami masowego komunikowania. Termin mass media, który określić można jako narzędzie informacji, powstał w USA w latach czterdziestych XX wieku. Głównym celem stosowania tych narzędzi jest masowość tworzenia i odbioru przekazów oraz schematyczność, prostota i łatwa dostępność przekazywanych informacji. Do najważniejszych współcześnie mediów przekazu publicznego należą radio, telewizja, prasa, internet i telefonia komórkowa (Chwaszcz i in. 2005, Dąbrowska i in. 2009, Flis i in. 1999).

Gmina Stara Kornica jako przykład lokalnej społeczności wiejskiej

Gmina Stara Kornica jest gminą wiejską, znajdującą się w województwie mazowieckim, a dokładnie w powiecie łosickim. Jest to teren typowo rol-

niczy, ponieważ użytki rolne stanowią aż 82 % całej powierzchni gminy. Gmina ta, znana jest z występujących na jej obszarze złóż kredy. Eksploatacja tego surowca stanowi podstawę funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych.

Liczba mieszkańców Gminy Stara Kornica na dzień 31 grudnia 1995 roku wynosiła 5506 osób, zaś na dzień 30 czerwca 2015 roku liczba ta zmniejszyła się do 4965 osób. Wynika z tego, że na przestrzeni 20 lat liczba mieszkańców zmniejszyła się o około 10%. Wyraźny trend spadkowy liczby ludności jest rezultatem ogólnej tendencji do migracji ludności ze wsi do miast.

Struktura ludności gminy według wieku i aktywności ekonomicznej ulega wyraźnym przekształceniom. Zmniejsza się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym z 29,4% do 18,8% a zwiększa się udział osób w wieku produkcyjnym z 54% do 61%. Natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym zmienił się nieznacznie (wzrost z 19,6% do 20,3%). Udział osób bezrobotnych w ciągu ostatniego dziesięciolecia kształtował się w granicach 8-10%. Wyższa stopa bezrobocia wykazywana jest wśród kobiet niż mężczyzn.

Na terenie Gminy Starej Kornicy funkcjonują różne przedsiębiorstwa oraz urzędy, które zapewniają miejsca pracy dla ludności zamieszkującej ten teren i w znaczący sposób wpływają na rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej i strukturę ich zatrudnienia. Znaczna część mieszkańców Gminy prowadzi gospodarstwa rolne. Do najważniejszych urzędów i przedsiębiorstw, zatrudniających ludność, można zaliczyć między innymi: urząd gminy, bank spółdzielczy, szkoła podstawowa i gimnazjum publiczne, urząd pocztowy, sklep „Delikatesy Centrum”, gminna spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”, ośrodek zdrowia i apteka.

Mieszkańcy gminy mają nieograniczony dostęp do Internetu, telefonów komórkowych, tabletów czy komputerów. Mass media stały się nieodłącznym elementem życia mieszkańców. Zakłada się, że wpływ środków masowego przekazu na lokalną społeczność jest duży. Mieszkańcy są jednak świadomi tego, że mass media to nie tylko korzyści, ale także zagrożenia. Badania oddziaływania mass mediów na życie mieszkańców gminy Stara Kornica zostały przeprowadzone na próbie 100 mieszkańców odwiedzających urząd gminy celem załatwienia różnych spraw urzędowych w 2017 r.

Struktura próby ze względu na płeć jest rozłożona równomiernie, 52% stanowią kobiety a 48% mężczyźni. Ze względu na wiek najliczniejszą grupą są osoby w wieku 18-30 lat, stanowią 31% badanej grupy. Niewiele mniej liczne są grupy wiekowe 30-50 i powyżej 50 lat. Stanowią odpowiednio 28% i 29% populacji badanej grupy. Blisko co trzeci badany to osoba pracująca. Najmniejszy udział w próbie stanowią renciści jedynie - 9%. Aż 39% badanych posiada wyższe wykształcenie, 27% średnie, 21% zawodowe, a 13% podstawowe.

Wykorzystanie środków masowego przekazu i ocena wiarygodności

Mieszkańcy Starej Kornicy mają dostęp do podstawowych mediów komunikacji lecz korzystają z tych mediów w stopniu zróżnicowanym. Dostęp do telewizji ma 95% ankietowanych, do telefonii komórkowej 80% a do internetu i radia 74%. Dostęp do prasy potwierdziło około 70% respondentów. Jeżeli chodzi o wykorzystanie nowych technologii komunikacji to w powszechnym użyciu znajduje się telefon komórkowy, wykorzystywany przez 99% respondentów, natomiast z komputera korzystało 52% respondentów. Co dziesiąty ankietowany nie korzysta z nowoczesnych technologii komunikacji.

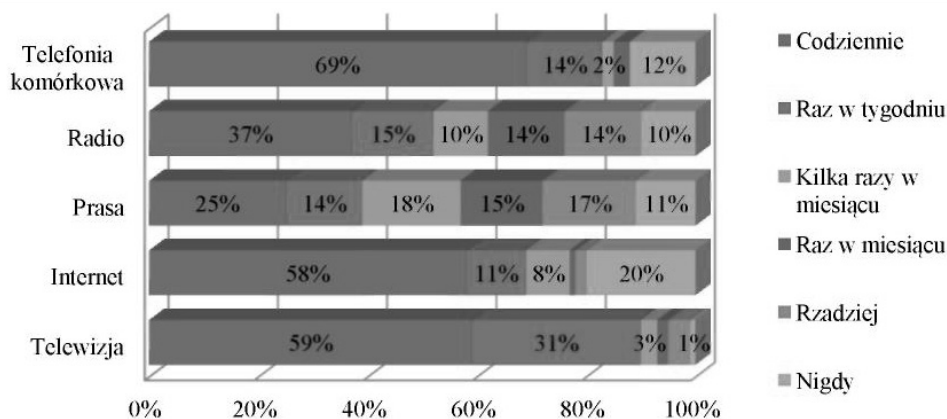
Jednak sam fakt posiadania dostępu do mass mediów nie mówi jeszcze o częstotliwości ich wykorzystywania. Tą częstotliwość przedstawia rycina 1.

Najczęściej wykorzystywanym rodzajem mass mediów przez mieszkańców wsi Stara Kornica jest telefonia komórkowa, a następnie telewizja i internet. Z telefonu codziennie korzysta blisko 70% badanych, a tylko 12 % nie korzysta z tego medium w ogóle. Aż 90% badanych przynajmniej raz w ty-

godniu korzysta z telewizji, z czego 59% robi to codziennie. Tylko jedna osoba na 100 nie korzysta z telewizji w ogóle. Telewizję i internet, obok telefonii komórkowej, można również uznać za wiodące rodzaje wykorzystywanych mass mediów we wsi. Stosunkowo rzadko respondenci korzystają z prasy, tylko co czwarty badany czyta prasę codziennie i niespełna 40% czyni to raz w tygodniu. Ciekawą sytuację zaobserwowano, jeśli chodzi o wykorzystywanie internetu. Blisko 60% badanych korzysta z niego codziennie, ale jednocześnie aż co piąty z respondentów nie korzysta z internetu w ogóle. Wynika to zapewne z faktu, że internet może być trudny w obsłudze dla ludzi starszych. Odpowiedzi na pytania potwierdzają pierwszą hipotezę, mówiącą, że to telefonia komórkowa jest najpowszechniej wykorzystywanym rodzajem mass mediów wśród mieszkańców gminy, natomiast telewizja jest dostępna niemal dla wszystkich, chociaż częstotliwość wykorzystania tego medium jest mniejsza.

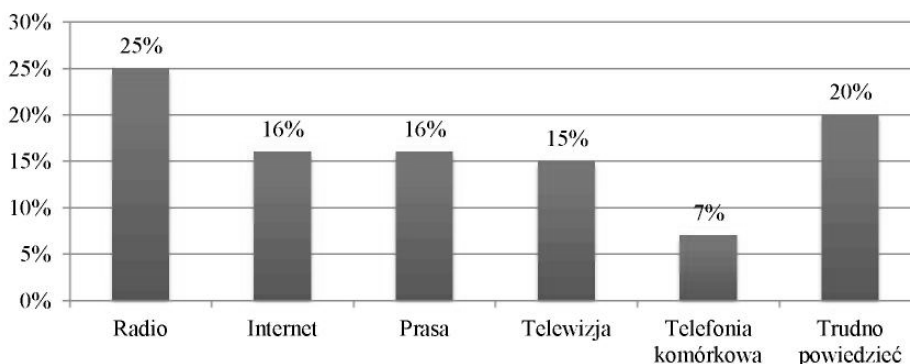
Poszczególne środki przekazu poddane zostały ocenie stopnia obiektywności, który pokazuje rycina 2.

Zdaniem mieszkańców wsi Stara Kornica najbardziej obiektywnym rodzajem środka przekazu

Rycina 1. Częstotliwość korzystania z mass mediów przez mieszkańców Starej Kornicy

Źródło: Opracowanie własne

Rycina 2. Rodzaje mass mediów według stopnia obiektywności przekazywanych informacji

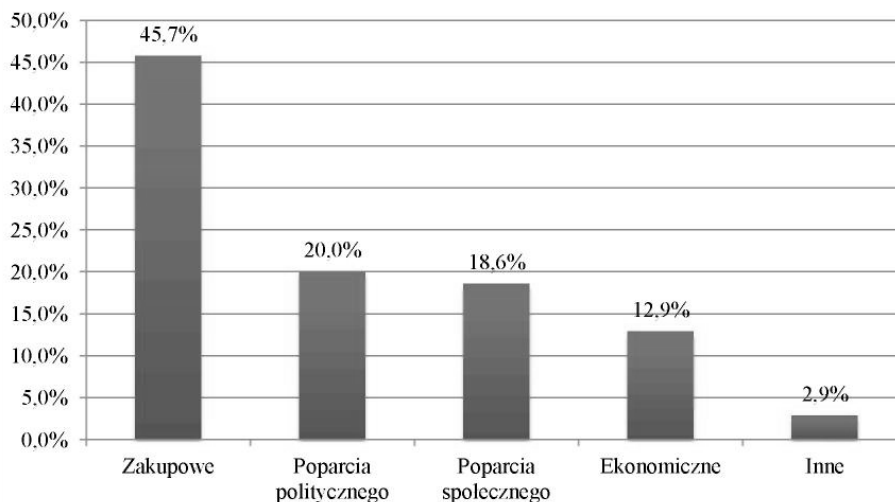
Źródło: Opracowanie własne

jest radio. Może to wynikać z faktu, że radio należy do jednej z najstarszych form przekazu informacji przez co budzi większe zaufanie wśród społeczeństwa. Pozostałe środki przekazu publicznego zostały ocenione niżej pod względem obiektywności przekazywanych informacji. Większość mieszkańców podchodzi do wykorzystywanych mediów w sposób wartościujący - 36% uznaje je za obiektywne, natomiast 25% uważa, że przekazują informacje subiektywne. Prawie 40% respondentów nie ma wyrobionego zdania odnośnie przekazywanych informacji, co wskazuje na możliwość silnego, propagandowego oddziaływania mediów na opinie mieszkańców.

Interesujące jest to, że mieszkańcy wsi korzystają z różnych możliwości pozyskiwania informacji. Informacja pozyskana z kilku źródeł stwarza możliwość do własnej interpretacji i stwierdzenia, która z nich jest najbardziej obiektywna. Tylko, co piąty respondent korzysta wyłącznie z jednego źródła informacji, a 40% szuka zawsze informacji z większej liczby źródeł. Świadczy to o dużej świadomości mieszkańców Starej Kornicy na temat informacji przekazywanych w mass mediach.

Wpływ mass mediów na decyzje mieszkańców

Około 70% badanych respondentów przyznaje się, że podejmowało decyzje w oparciu o informacje przekazywane w mass mediach. Idąc tym tropem osoby te zapytano o charakter tych decyzji.

Rycina 3. Rodzaje decyzji podejmowanych w oparciu o informacje przekazywane w mass mediach
Źródło: Opracowanie własne

Dane (rycina 3) informują, że mass media wpływają nie tylko na decyzje zakupowe ale także oddziałują dość silnie na decyzje dotyczące wsparcia politycznego i poparcia społecznego. Blisko połowa respondentów wskazała, że media wpływają na decyzje dotyczące zakupu towarów i usług. Wyniki badań potwierdzają zatem hipotezę,

że, że mass media oddziałują praktycznie na podejmowane decyzje, a decyzje te w głównej mierze dotyczą spraw ekonomicznych. Warto zauważyć także, że co piąta decyzja dotyczyła poparcia politycznego, co sugeruje, że subiektywne informacje podawane w kampaniach politycznych mogą mocno wpływać na ten rodzaj decyzji. Blisko 19% decyzji, które dotyczyły poparcia społecznego wskazuje na wrażliwość mieszkańców na problemy społeczne występujące w otaczającym środowisku.

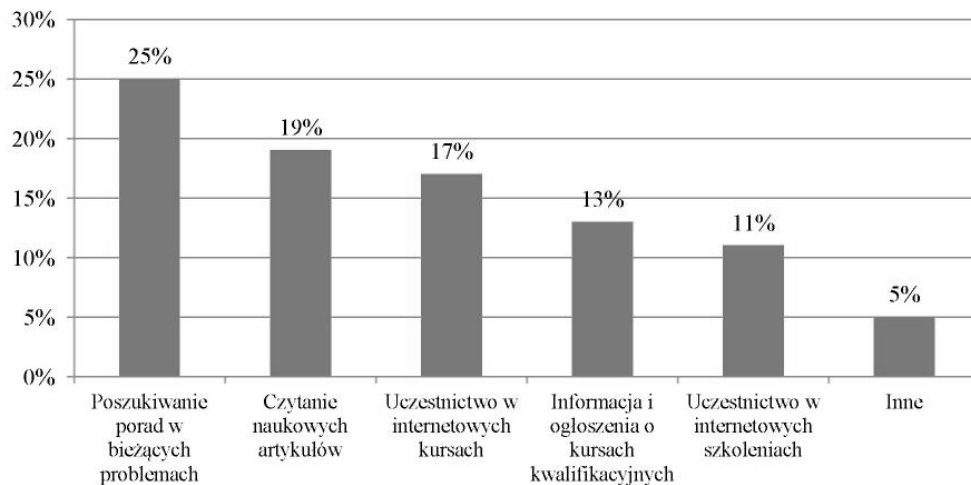
Oddziaływanie edukacyjne

Mass media są wykorzystywane w celach edukacyjnych. Nieograniczony dostęp do baz i repozytoriów artykułów naukowych oraz coraz popularniejsze kursy i szkolenia organizowane w sieci sprawiają, że podniesienie kwalifikacji jest dziś łatwiejsze niż kiedykolwiek wcześniej. Z badań wynika, że 53% respondentów korzystało z mass mediów w celach edukacyjnych. Możliwość wpływania na zwiększenie poziomu swojej wiedzy jest, co najmniej kilka. Ankietowanych zapytano, z których możliwości oferowanych przez mass media korzystają. Wyniki te przedstawia rycina 4.

Co czwarty wśród osób, które wykorzystują mass media w celach edukacyjnych korzysta z nich, aby rozwiązać swoje bieżące problemy i wyzwania. Mass media to ogrom informacji i praktycznych porad pomagających w każdym aspekcie życia. Co piąty badany czyta naukowe artykuły, i aż 17% re-

spondentów uczestniczyło w kursach organizowanych on-line.

Rezultaty uczestnictwa w procesie podnoszenia wiedzy oceniane są przez respondentów w sposób zróżnicowany. Blisko połowa badanych (47%) ocenia, że korzystanie z mass mediów dla podnoszenia kwalifikacji daje przeciętne efekty, zaś 39% ocenia

Rycina 4. Sposoby korzystania z mass mediów w celach edukacyjnych przez mieszkańców Starej Kornicy
Źródło: Opracowanie własne

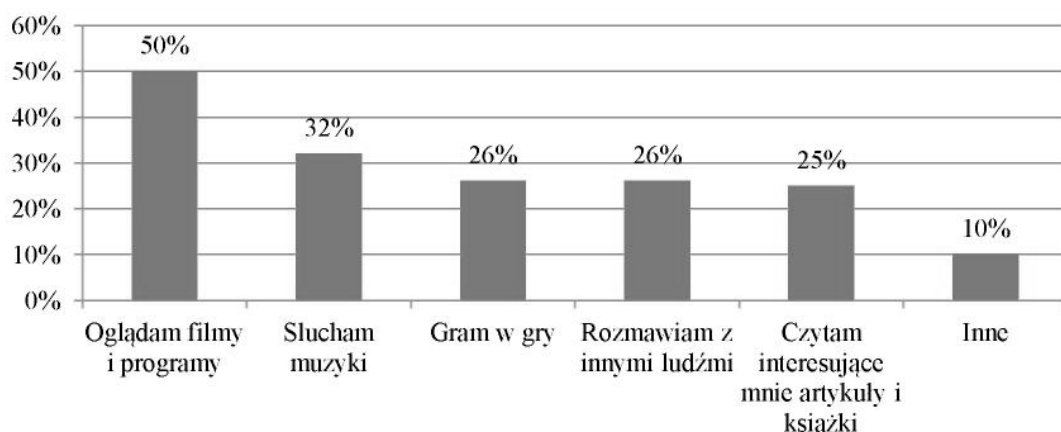
te efekty na wysokim (34%) i bardzo wysokim poziomie (5%). Niekorzystne efekty edukacyjne oceniło tylko 14% respondentów. Taki rozkład odpowiedzi na to pytanie może sugerować, że mass media są dobrymi środkami do zdobywania i uzupełniania swojej wiedzy. Jednakże zakres wykorzystania mass mediów jak i ich efekty edukacyjne odmiennie oceniają różne grupy wiekowe.

Najsłabiej wzrost swoich kwalifikacji przez wykorzystanie mediów oceniają osoby w wieku 30-50 oraz mające powyżej 50 lat, najlepiej zaś osoby młodsze. Wśród osób, które oceniły wzrost swoich kwalifikacji poprzez wykorzystanie mediów w sposób wysoki lub bardzo wysoki ponad 60% stanowią osoby do 30 roku życia. Żadna osoba powyżej 50 roku życia nie oceniła wysoko wzrostu swoich kwalifikacji poprzez media.

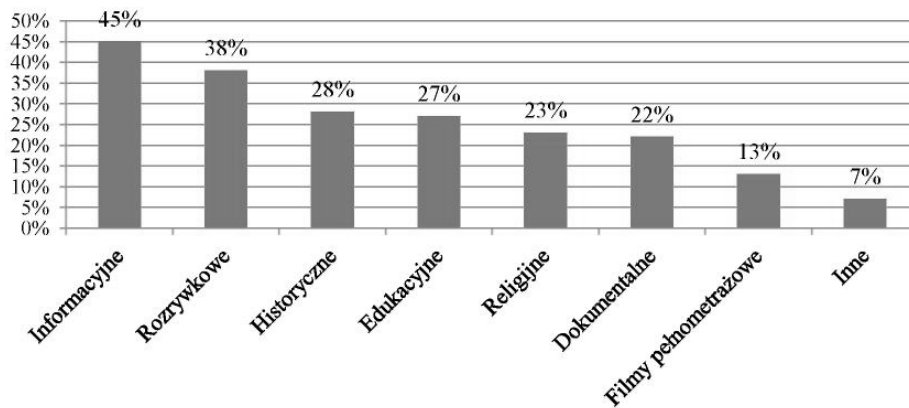
Oddziaływanie w sferze kultury i rozrywki

Mass media często są wykorzystywane do zaspokojenia potrzeb kulturalno-rozrywkowych. Badanie oddziaływania w tej sferze przedstawia rycina 5.

Najbardziej popularną formą rozrywki dostarczaną przez mass media, wykorzystywaną przez mieszkańców jest oglądanie filmów. Rozrywki tej szuka aż połowa badanych. Co trzeci słucha muzyki, a co czwarty gra w gry, rozmawia z innymi ludźmi, oraz czyta artykuły i książki. Co dziesiąty szuka innych form rozrywki.

Rycina 5. Formy rozrywki dostępnych w mass mediach wykorzystywane przez mieszkańców Starej Kornicy
Źródło: Opracowanie własne

Rycina 6. Rodzaje programów i filmów oglądanych przez badanych.
Źródło: Opracowanie własne

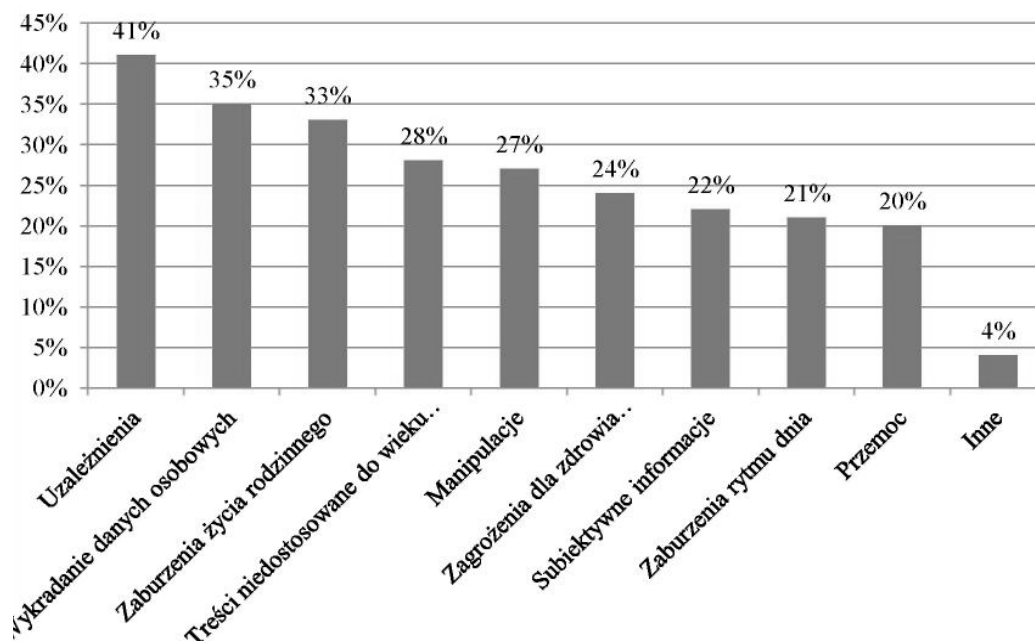
Mieszkańcy Starej Kornicy najczęściej wybierają filmy i programy informacyjne. Ogląda je blisko co drugi mieszkaniec. Bardzo popularne są również programy i filmy rozrywkowe – ogląda je 2 na 5 mieszkańców. Filmy i programy historyczne oraz edukacyjne ogląda 27-28% respondentów. Nieco mniejszą popularnością cieszą się programy religijne oraz dokumentalne. Można stwierdzić, że struktura wykorzystania filmów i programów rozrywkowych zależy silnie od oferty programowej telewizji.

Zagrożenia i korzyści związane z wykorzystaniem mass mediów

Wykorzystanie mediów mass mediów niesie za sobą również szereg zagrożeń. Mieszkańców Starej Kornicy zapytano o to, jakie ich zdaniem są główne

zagrożenia związane z wykorzystaniem środków masowego przekazu. Lista zauważanych zagrożeń jest dość długa, podaje ją rycina 7.

Zdaniem respondentów największym zagrożeniem związanym z wykorzystaniem mass mediów są uzależnienia. Problem uzależnienia od mass mediów, chociażby od internetu, jak i innych nowoczesnych urządzeń, które umożliwiają dostęp do informacji jest powszechnie znany. Zdanie to podziela 41% mieszkańców wsi Stara Kornica. Innym ważnym zagrożeniem jest wykradanie danych osobowych, które dotyczą 35% badanych. Co trzeci ankietowany wskazuje, że media powodują zaburzenia życia rodzinnego. Kolejne odpowiedzi wskazują na treści niedostosowane do wieku odbiorcy – 28%, manipulacje – 27%, zagrożenia dla zdrowia psychicznego – 27%, subiektywne informacje – 22%,

Rycina 7. Główne zagrożenia związane z wykorzystaniem mass mediów
Źródło: Opracowanie własne

zaburzenia rytmu dnia – 21% oraz zjawisko przemocy – 20%.

Wysoka świadomość występowania różnych zagrożeń, zwłaszcza dla dzieci i młodzieży powinna być poparta możliwością stosowania instrumentów ograniczających dostęp do szkodliwych programów i aplikacji.

Media stały się nieodłącznym urządzeniem życia codziennego. Dwie trzecie respondentów uważa, że współcześnie normalne funkcjonowanie bez środków masowego przekazu jest niemożliwe. Głównym argumentem tych osób jest powszechność dostępu do mass mediów. Jeden z komentarzy brzmiał następująco: „Nie, nie da się obecnie wyobrazić sobie życia bez mass mediów. Pogoń ludzi za informacjami jest ogromny, a mass media znacznie ten dostęp ułatwiają”. Natomiast głównym argumentem osób, którzy wyobrażają sobie świat bez mass mediów jest fakt, iż „przecież kiedyś mass mediów nie było i ludzie sobie radzili, więc obecnie człowiek bez mass mediów również mógłby funkcjonować”. Jeden z ankietowanych stwierdził, że: „życie bez mass mediów jest nie tylko możliwe ale byłoby nawet lepsze”.

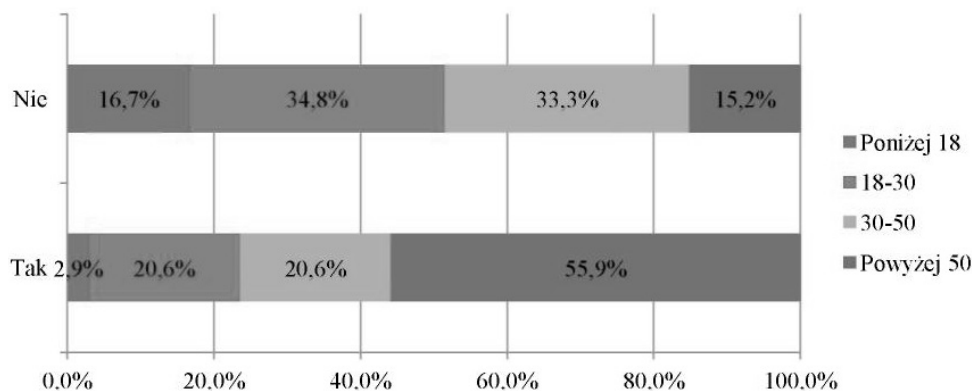
Jako, że powszechność mass mediów jest stosunkowo nowa to warto się przyjrzeć opinii na temat mediów wyrażanym przez różne grupy wiekowe (rycina 8).

Ponad połowa osób, które wyobrażają sobie ży-

Wnioski

Powszechność mass mediów w obecnym świecie sprawia, że nie ma możliwości przejścia przez życie z pominięciem treści przez nie przekazywanych. Dotyczy to także małych miejscowości na obszarach wiejskich. W wyniku przeprowadzonych badań udało się potwierdzić założone hipotezy.

1. Najczęściej wykorzystywanym rodzajem mass mediów wśród mieszkańców Starej Kornicy jest telefonia komórkowa. Wyniki badań są jednoznaczne – codziennie korzysta z niej blisko 70% mieszkańców wsi. Drugim w tej dziedzinie medium jest telewizja, z której codziennie korzysta blisko 60% mieszkańców.
2. Mieszkańcy wsi często podejmują decyzje na podstawie informacji przekazywanych przez mass media. Czyni tak 70% badanych, z czego blisko połowa dotyczyła decyzji zakupowych.
3. Mass media w znacznym stopniu były wykorzystywane do podnoszenia kwalifikacji mieszkańców wsi, choć stopień ten może być silnie zróżnicowany ze względu na wiek. Badania potwierdziły te przypuszczenia. Nieco ponad połowa osób korzysta z mass mediów w celach edukacyjnych. Wśród tych, którzy to robią blisko połowa ocenia, że mass media w średnim stopniu podniosły ich kwalifikacje, a kolejne 40%, uważa że ten wpływ jest

Rycina 8. Zdanie mieszkańców wsi Stara Kornica na temat możliwości funkcjonowania w obecnym świecie bez wykorzystania mass mediów według wieku

Źródło: Opracowanie własne

cie bez mass mediów przekroczyła już 50 rok życia. Takich osób wśród tych, które nie osiągnęły jeszcze pełnoletniości jest jedynie 3%. Rycina ta wyraźnie pokazuje, jaka zmiana nastąpiła w podejściu młodych pokoleń do mass mediów. Osoby starsze, które miały okazję funkcjonować bez szerokiej obecności mass mediów w życiu, łatwiej wyobrażają sobie możliwość ich nieobecności również dzisiaj. Natomiast osoby wychowane w dobie społeczeństwa informacyjnego w większości uważają, że świat i życie bez nich są niemożliwe.

wysoki lub bardzo wysoki. Zgodnie z przewidywaniami, wyniki odpowiedzi na to pytanie znacznie różnią się w zależności od wieku badanych. Im osoby są młodsze tym w wyższym stopniu oceniają wzrost swoich kwalifikacji i umiejętności spowodowane oddziaływaniem mass mediów. Wraz z wiekiem stopień ten maleje. Należy dodać, że wśród osób, które bardzo wysoko oceniają wzrost swoich kwalifikacji jest jedynie 40% mieszkańców w wieku 30 lat. Ludzie starsi bardzo nisko oceniają możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji za pomocą mass mediów.

4. Objęci badaniem mieszkańcy Starej Kornicy są przekonani, że obecnie nie jest możliwe życie bez mass mediów. Takie zdanie ma dwie trzecie badanych mieszkańców wsi. Ponad połowę osób, które wyobrażają sobie życie bez mass mediów stanowią osoby po 50 roku życia. Nie dziwi, więc fakt, że najczęściej powtarzanym argumentem badanych, którzy wyobrażają sobie życie i funkcjonowanie bez mass mediów jest fakt, że: „kiedyś ich nie było, a świat istniał”.
5. Należy zauważyć, że mieszkańcy wsi mają trudności z oceną obiektywności poszczególnych informacji w mass mediach. Jednym ze sposobów przezwycięzania tej trudności jest równoczesne korzystanie z różnych środków informacji. Co najmniej z dwóch źródeł czerpie informacje 80% mieszkańców. To dobrze świadczy o mieszkańcach, gdyż informacja podana z dwóch źródeł stwarza możliwość konfrontacji ich ze sobą i zdobycia informacji obiektywnej. Mieszkańcy wsi wykorzystują mass media również do celów kulturalno-roz-

rywkowych. Najczęściej wykorzystywaną jej formą jest oglądanie filmów i programów rozrywkowych, z czego najchętniej oglądane są programy informacyjne. Można stwierdzić, że mieszkańcy są także świadomi subiektywności informacji i zagrożeń, jakie mass media niosą za sobą.

Podsumowując można stwierdzić, że globalizacja i powszechność mass mediów dotarła już do wsi Stara Kornica i są one wykorzystywane przez mieszkańców wsi, na co dzień. Nietrudno się temu dziwić, gdyż mass media naprawdę ułatwiają życie. W społeczeństwie informacyjnym najważniejszym dobrem jest informacja, a dzięki mass mediom mieszkańcy mają do niej nieograniczony dostęp. Należy stwierdzić, że mieszkańcy Starej Kornicy mają dużą świadomość dotyczącą niepełnej wiarygodności mass mediów, dlatego większość z nich stara się szukać informacji w różnych źródłach. Mieszkańcy Starej Kornicy nie wyobrażają sobie funkcjonowania bez mass mediów lecz prezentują wobec nich postawę ograniczonego zaufania.

Literatura:

1. Chwaszcz, J., Pietruszka, M., ks. Sikorski, D. (2005). *Media*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
2. Dąbrowska, A., Janoś-Kresło, M., Wódkowski, A. (2009). *E-usługi a społeczeństwo informacyjne*. Warszawa: Difin.
3. Dembowska, M. (red.) (1979). *Słownik terminologiczny informacji naukowej*. Warszawa: PWN.
4. Dobek-Ostrowska, B. (1999). *Podstawy komunikowania społecznego*. Wrocław: Astrum.
5. Flis, R., Sztuk, J., Mazurek-Kucharska, B., Kuciński, J. (2009). *E-usługi – definicja i przykłady*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
6. Głombowski, K., Świdorski, B., Więckowska, H. (red). (1976). *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
7. Kozłowska, A. (2006). *Oddziaływanie mass mediów*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza.
8. Krzysztofek, K., Szczepański, M. S. (2005). *Zrozumieć rozwój: od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
9. Masłow, A. (2006). *Motywacja i osobowość*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
10. Mituś-Nowak, K. (2004). *Użytkownik informacji - ogólny zarys teorii i rozwoju problematyki badawczej*. FIDES. Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1/2.
11. Nicholas, D. (2001). *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie Internetu: idee, metody, środki*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
12. Olesiński, J. (2003). *Ekonomia informacji. Metody*. Warszawa: PWE.
13. Próchnicka, M. (2004). *Człowiek i komputer. Dialogowy model wyszukiwania informacji*. Kraków: Wyd. UJ.
14. Szczuchura, K. (1998). *Użytkownicy informacji: zarys problematyki*. W: E. Ścibor, *Informacja naukowa w Polsce. Tradycja i współczesność*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
15. Szulczewski, M. (1979). *Informacja społeczna*. Warszawa: Książka i Wiedza.
16. Świigoń, M. (2006). *Bariery informacyjne*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.
17. Urban, B. (2005). *Potrzeby informacyjne: klucz do zrozumienia użytkowników biblioteki akademickiej*. W: Dacko-Pikiewicz Z., Chmielarska M. (red.) *Rola biblioteki naukowej w tworzeniu społeczeństwa wiedzy*: Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu.
18. Wódkowski, A., Dąbrowska, A., Janoś-Kresło, M. (2009). *E-usługi a społeczeństwo informacyjne*. Warszawa: Difin.
19. Zańko, J. (2017), *Wpływ mass mediów na życie mieszkańców wsi stara Kornica*, praca magisterska, Wydział Nauk Ekonomicznych i Technicznych PSW w Białej Podlaskiej.